

Çeviriler

Bu sayımızda iki çeviri sunuyoruz. İlki Alec Gordon'un «Kuzey Vietnam Tarımı Üzerine Tartışma» başlığını taşıyan yazısı. Vietnam'da sosyalistlerin kazandığı tarihî zaferin yankıları halâ sürerken ve olayın siyasal-askerî önemi üzerinde durulurken, Kuzey Vietnam tarımı üzerine eğilen bir yazıyı yayımlamamızın nedeni şu:

Askerî başarılar, bazan bu başarının temelindeki iktisadî-toplumsal süreçleri ister istemez geri plana iten bir ortam yaratırlar. Bu yargı özellikle Vietnam savaşı gibi yankıları ve sonuçlarıyla tarihî önemde olan olağanüstü bir direniş ve zafer için doğrudur.

Kuzey Vietnam, 1950'lerden başlayarak Hindicini'de gelişen olaylarda daima ön planda etkileri olan, sosyalizmin inşası sürecinde bir ülkedir. Bir yandan Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesiyle birlikte Vietnam'ın Fransız ve ABD emperyalizminden temizlenmesi savaşını verirken ve tüm Hindicini halklarıyla devrimci dayanışmanın gerekleri içinde askerî işbirliğinde bulunurken, bir yandan da ülkenin sosyalizme geçişi için yürütülen yoğun bir deneyin içindedir.

Alec Gordon'un «Kuzey Vietnam Tarımı Üzerine Tartışma» yazısının konusu, yazının adından da anlaşılacağı gibi sosyalizme geçiş, inşa dönemi içinde K. Vietnam tarımının sorunları ve uygulanan politikalar. Yürütülen savaşın istediği —büyük bir kısmı teknik— gerekleri yerine getirme yanında, tarımda sosyalist üretim ilişkilerinin yerleştirilmesi gibi iki ayrı görevin varlığında sürdürülüyor bu tartışmalar.

Yazarın, bu tartışmada bir görüşün öncüsü durumunda olan Truong Ching'e sempati duyan bir tavrı var. Biz yazıda geçen tartışma konusunda pek az bilgimiz olduğu için açıklayıcı notlarımız sınırlı. Fakat, yazı Vietnam gerçeğini tarihî-toplumsal planda anlamamıza yardım edecek önemli ipuçlarına sahiptir. Ayrıca tartışma, sosyalizme geçiş, inşa sorununun önemini ve bu evrede doğan eğilimleri tanıtmaya açısından da ilgiye değerdir.

İkinci çeviri R. Gripenburg ve K. H. Tjaden'in birlikte yazdıkları ve A. Thalheimer'in, Marx'ın Bonapartizm üzerine tezlerinden hareket ederek Faşizm'i inceleyen teorisini eleştirdikleri «Faşizm ve Bonapartizm» yazısı. Eleştiriyi yapan iki yazar hakkında bilgimiz yok. Ancak yazıda teorisinden bahsedilen A. Thalheimer'i kısaca tanıtmak gerekiyor.

A. Thalheimer (1884-1950) I. Dünya savaşı öncesinde Alman Sosyalist Partisi üyesidir. 1914'den sonra R. Luxemburg ve K. Liebknecht'le birlikte Spartakist harekete katıldı. 1919-1924 yılları arasında Alman Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesi ve partinin teorisyenlerinden. 1924'de parti içindeki sağcı akımın önderlerinden olduğu için görevinden alındı. 1928'e kadar Moskova'da Sun-Yat Sen Üniversitesinde ve Komünist Enternasyonelde çalıştı. 1929'da Parti'den çıkarıldı.

Thalheimer'in faşizm üzerine tezi, kurucu unsurlarının fazlasıyla soyut olduğu gerekçesiyle dergimizin 5. sayısında ismi belirtilmeksizin ;ok kısa bir şekilde eleştirildi. Ancak Thalheimer'in, bu tezlerinden öte, 1930'ların Almanyası'nda, faşizmin güçlenişi hakkında öne sürdüğü ihtimallerin gerçekleşmesi oranının yüksekliği ilgiye değer. Çağdaşlarının aksine Alman Nazizm'ini alelade bir

güruh olarak değil, ciddî sonuçlar doğurabilecek bir siyasî hareket olarak ele alıp incelemiştir.

Thalheimer, Marx'ın «18 Brumaire» de incelediği Bonapartizm üzerine vardığı sonuçlardan ve Marx'ın 1848-1851 dönemi için tesbit ettiği aşamalardan kalıkarak, faşizmi de aynı model içinde analiz eder.

Bu çevirinin yazarları Thalheimer'in teorisini etraflıca açıklıyor, yorumluyor ve eleştiriyorlar. Biz yazının bütünlüğünü bozmaksızın bazı yerlerde ufak açıklamalarla gerek eleştiricilerin ve gerekse eleştirilenin görüşlerine berraklık getirmeye çalıştık.

Faşizm konusunun Türkiye'de ve dünyada güncel bir konu olarak tartışılması ve gereken pratik derslerin çıkarılmasında ısrar eden anlayışımızı bir kere daha vurguluyoruz. **Birikim** bu anlayışın gereği olarak, ileride faşizm konusunda özgün teorilerin tartışılmasına imkân verecek yazılar yayımlayacaktır. Bunların öncelikle kendi pratik meselelerimizi aydınlatır biçimde sunulmasına dikkat edeceğiz.

(Alec Gordon'un yazısı *New Left Review*, Temmuz-Ağustos 1971 sayısından, R. Gripenburg ve K.H. Tjaden'in yazısı da *Das Argument*'in Eylül 1973 sayısından çevrilmiştir.)

ALEC GORDON

Kuzey Vietnam Tarımı Üzerine Tartışma

Çeviren GÜNSELİ BERİK

Kuzey Vietnam devrimci hareketindeki Marksist egemenliğinin belirleyici özelliği anti-emperyalist mücadelenin ülke içindeki toplumsal devrimle birlikte yürütülebilmesidir. Son zamanlarda Kuzey'de ve Güney'de Amerikan emperyalizmine karşı elde edilen zaferler, dışardan izleyenlerin ilgisinin Kuzeydeki sosyalizm mücadelesinden uzaklaşmasına yol açmıştır. 1968'de Kuzey'de ABD bombardımanlarının azalmasından sonraki devrede, Lao Dong Partisinin* sessiz sedasız uygulamasıyla, tarımsal politikada büyük bir değişiklik olmuştur.

GEÇMİŞTEKİ DURUMA KISA BİR BAKIŞ:

Yeni tarımsal politikadan bahsetmeden, 1954'ten sonraki iktisadî ve siyasal politika ile kalkınmadan kısaca sözaçmak gerekir. Çünkü Batı'da bu konuda yayınlanmış pek az ciddî inceleme vardır. Vietnam'ın 1954'te geçici olarak bölünmesinden sonra,* Demokratik Cumhuriyet, yoksul ülkenin daha da yoksul ve kalabalık nüfuslu bölümünü kapsıyordu. Şimdi bile nüfusunun yüzde doksanını köylüler oluşturur, sadece küçük bir işçi sınıfı vardır ve millî burjuvazi yoktur. 1954'te, topraklı malikâne sayısı azdı ve tarım, daha çok Çin

* 1930'da kurulan Vietnam Komünist Partisi 1945'de resmen kendini dağıtarak yeraltı çalışmasına geçtiğinde 5000 üyesi vardı. 1951'de resmen Lao Dong (İşçi Partisi adı altında yeniden kurulduğu zaman üye sayısı 365 000'e yükselmisti.

* Ondokuzuncu yüzyıldan başlayarak Vietnam'da bulunan Fransızlar 1954'de ulusal birliklere yenilince Cenevre'de toplanan konferans sonucunda ülkenin geçici olarak ikiye ayrılması kararlaştırıldı. Kuzey'de Ho Chi Minh başkanlığındaki hükümet, Güney'de de yabancı güçler doğrultusunda bir kukla hükümet vardı.

örneğine benzeyen, çok sayıda küçük toprak sahibinin egemenliğinde idi. Sosyalist inşanın karşılaştırılabilir devrelerinde, tarımsal teknik ve üretkenliğin Kuzey Vietnam'da Çin düzeylerinin altında olduğu kabul edilmektedir. Modern endüstri hemen hemen yok gibiydi. 1954'te Kuzey'de, madenler dahil, sadece yedi endüstri işletmesi bulunuyordu.

Fransızlara karşı direniş döneminde toprak reformu için birtakım hazırlıklar başlamıştı,* ama asıl atılım 1954'ten sonra yapıldı. 1955-56'da girişilen toprak reformu, üretimi artırmaktan çok yoksul ve orta köylünün² yararına bir yeniden gelir dağılımı ve kırsal seçkinlerin ekonomik ve siyasal gücünü yıkacak bir yol olarak görülmüyordu. Fakat hazırlıksız kadrolar tarafından beceriksizce yürürlüğe konması, özellikle azınlık bölgelerinde büyük hoşnutsuzluğa ve 1956'da Nghe An bölgesinde isyana yol açtı. Bir düzeltme kampanyasına girişildi ve Truong Chinh, parti sekreterliğinden istifa etti.*

1958'de, modern endüstrinin herhangi bir biçimde henüz bulunmamasına karşın, köylü kooperatifleri kurulması için kampanya başlandı. Gelecekteki politika tartışmalarının çerçevesini çizdiği için, bu, önemli bir karardı. İki kooperatif biçimi ya da kooperatif gelişiminde iki aşama önerildi: 1) Kooperatifin hâlâ toprak için rant ödediği ve üyelerine araçlar sağladığı «düşük düzey» kooperatifler; 2) Kooperatif üretiminin yapılan işe göre üyeler arasında bölüşüldüğü Sovyet kolhozlarına benzer, «yüksek düzey» ya da sosyalist kooperatifler. Her iki türde de toprağın bir bölümü ailelerin özel ekimine ayrılmıştı. Kampanyanın düşük düzey kooperatiflerle ilgili kısmı pürüzsüz bir şekilde sürdürüldü. 1960'a kadar köylü ailelerinin yüzde sekseni bu tür düşük düzey kooperatiflere üye oldular. Öte yandan, yüksek düzey kooperatifleri 1963'e kadar oldukça yavaş bir gelişme gösterdi. (Bkz. tablo)

KOOPERATİFLER TABLOSU

	1958	1960	1962	1964	1965	1966
Tüm kooperatiflerdeki köylü aileleri (% olarak)	4	86	87	87	91	95
Yüksek düzey kooperatiflere üye köylü aileleri (% olarak)	—	12	37	46	72	95
Ortalama aile sayısı	26	81	?	83	85	108
Kooperatif başına ortalama alan (Hektar olarak)	17	41	?	45	49	62

«Tarımsal kooperatifleşmenin gerekliliği üzerinde anlaşmaya varılmıştı; ayrılıklar kampanyanın zamanlamasında ortaya çıkıyordu. Sovyetler Birliği, ilk kolhozlarını oluşturduğu sırada traktör ve tarım araçları üretimine başlamıştı bile. Bazıları bundan, Vietnam, koşullar 'olgunlaşana' dek beklesin, sonucunu çıkardılar. Tarımsal kooperatifleşmeyi başlatmak için gelişmiş bir endüstrinin yerleşmesini bekleyemedik. Küçük bireysel üretimin kaba teknikleri basit yeniden üretimi* bile güçlekle sağlayabiliyordu... Bu koşullarda, genişletilmiş yeniden üretimden nasıl söz açabilirdik, endüstrileşme için gerekli besin ve hammaddeyi nasıl sağlayabilirdik?»³

* Eylem, denetimden çıkabileceği ve savaş çabalarına zarar vereceği düşüncesiyle durdu.

* Yerini bizzat Ho Chi Minh aldı. Truong Chinh bundan sonra —yazıda da görüleceği gibi— parti içi muhalefetin başlıca sözcüsü durumuna geçti.

* «Basit yeniden üretim»: Yarattılan artık değerın tümünün tüketime gitmesi; «Genişletilmiş yeniden üretim»: Artık değerın bir kısmının birikime ve yeniden yatırıma gitmesi. Her ikisi de Marksist ekonomiye ait kavramlardır.

1960 yılı önemli bir dönüm noktası oldu. Köylülerin çok yüksek bir oranda kooperatiflere katılması, parti liderlerinden çoğunun «üç devrimden» —sırasıyla, üretim ilişkilerinde devrim, teknikte devrim, ideolojik ve kültürel devrim—* ilkinin başarıldığı sonucuna varmasına yol açtı. Aşağıda göreceğimiz gibi, bazıları hâlâ bu görüştedir. Aynı yıl, Üçüncü Parti Kongresi, Birinci Beş Yıllık Plandaki (1961-5) stratejiyi şöylece belirledi: «Ağır endüstrinin akılcı gelişmesine öncelik vermeli, tarım ve hafif endüstrinin ilerlemesi için çabalamalı, endüstrileşmede endüstriyi itici güç, tarımı da temel olarak almamızdır.»

1963'den sonraki eğilim, bu oldukça esnek ifadenin özellikle tarımı vurguladığı yorumuydu. Bu da, sosyalizm mücadelesinde, genelde tarım ve özelde kooperatifin çatışma alanlarını oluşturması anlamına geliyordu.

1960'ların başında Beş Yıllık Planın yürütülmesinde epeyce bir karışıklık ve tarımsal üretimde bir düşme eğilimi dikkati çeker. 1962 sonuna dek köylünün sadece yüzde 37'sinin «yüksek düzey» ya da sosyalist kooperatiflerde olmasına karşın, hâlâ «düşük düzey» kooperatiflerin güçlendirilmesine önem veriliyordu. Le Duan* 1960'da o zamanki çoğunluğun görüşünü belirtirken şöyle demişti: «Üretimimiz henüz düşük olduğu, el emeğine dayalı bulunduğu ve kolektif üretim henüz gelişmediği için, kooperatifler, birdenbire bir üst düzeye kaydırılmazlar. Üretim artırılmadıkça, kooperatiflerin bir üst düzeye geçmesi imkânsızdır... Özel mülkiyet fikri köylünün zihninde köklüdür.»⁴

Fakat tarımın giderek bozulması karşısında yürütülen politikada önemli değişiklik yapıldı ve parti içi hayatı demokratikleştirme dürtüsüne bağlı olarak kooperatifleri yüksek düzeye çıkarma kampanyası başladı. Bu kampanyayı izleyerek tarımsal üretim, önemli derecede artış gösterdi ve kriz tehdidi boyutlarına dek düşmüş bulunan kişi başına besin üretimini de tersine çevirerek 1964 ve 1965 (ve belki 1966 da dahil) yıllarında rekor düzeye ulaştı.⁵

EKONOMİK BAŞARILAR:

1965'e kadar, Kuzey, besin açığı veren bir bölge olmaktan çıktı. Besin maddeleri arzı garantilenmiş, yatırım ile savunma için tarımsal artık sağlanmıştı. (Güney'de Saygon denetimindeki bölgelerde ise hemen hemen bunun tam tersi bir durum ortaya çıktı.) Toprak ağalığı ve küçük köylü tarımının yol açtığı engeller kaldırıldı. Mütevazı fakat çok yerinde bir endüstri sektörü (küçük çelik değirmeni, gübre fabrikaları, mühendislik işleri ve elektrik fabrikaları) kırsal alanlardaki hayat standardını düşürmeden, yaratıldı. Nüfusun eğitim ve kültür düzeyi ve sağlık hizmetleri, bunların hepsi Güneydoğu Asya'da görülmemiş şekilde olumlu ilerlemeler gösterdi.

Fakat on yıllık kalkınmadan sonra Kuzey Vietnam bazı bakımlardan hâlâ ekonomik olarak «geri» kaldı. Devlet'in doğru istatistiklerini henüz elinde bile bulundurmadığı ağır iş bisikletleri ve madenî uçlu tırımların hâlâ önemli ve modern üretim araçları sayılması, tarımdaki düşük teknik düzeyin bir göstergesiydi. Ama bu da, eski bir sömürge ekonomiyi kalkınmayı başlatabilmenin gerçek zorluğunu belirten bir ölçü olsa gerektir. Böylece, «Demokratik Vietnam Cumhuriyeti klasik bir 'az gelişmiş' ülkenin sosyo-ekonomik zayıflıklarından ötürü değil, üstünlüğünü hissettirmeye başlayan sosyalist yapı için gerçek bir sınav olduğundan savaşa girmiştir.»⁶ şeklinde bir savı bütünüyle kabul edebiliriz.

* İlkin, üretim (mülkiyet) ilişkileri, sosyalizme geçiş doğrultusunda yeniden düzenleniyor. Bunu, üretim tekniğinde yapılacak devrim izliyor. Bunlara paralel olarak üstyapı değişiyor ve değişim kültür devrimiyle pekiştiriliyor. Bunlar, şematik ve mekanik sıralamalar değil. Tarihî sürecin toplumsal yapının ayrı düzeylerinde işleyişini gösteren, geçiş süreciyle ilgili aşamalar.

* O zamanki Parti sekreteri.

ABD BOMBARDİMANININ ETKİLERİ:

ABD'nin Kuzey Vietnam bombardımanları 1965'de artarak ülke toplumu ve ekonomisi için ağır bir tehlike haline geldi. Kuzey Vietnam direnişinin dikkate değer başarısı, ülke ekonomisinin başarısını da gösterir. Bununla birlikte, bombardıman gerçekten ciddi can ve mal kaybına yol açtı. Fabrikaların pek çoğu yıkıldı. (Bu zarar bazı endüstrilerin bölgelere serpiştirilmesi ve yerel endüstrilerin teşvikiyle kısmen karşılanabildi. Fakat bugün de endüstri mallarının devlet aracılığı ile tarıma akışı belli bir düzeyde tutabilmek için Sovyetler Birliği ile Çin'in yardımı gerekmektedir.) Bu arada işgücünde dramatik bir değişiklik meydana geldi. Ülkedeki erkek işgücünün yarısına yakın bir kısmı sürekli ya da geçici olarak herhangi bir savunma işinde çalıştırılmak üzere ayrılmıştı. İşgücü fazlası işgücü açığına dönüştü. Bundan da önemlisi, kadroların yüksek bir oranda savunma çalışmalarına yardım etmeleriydi; eyalet ve kooperatif çiftlikleri yönetici bakımından çok zayıflıyordu. Eyaletlerin kendine - yeterli olması politikası, savaşta çok gerekli olmasına karşın, ürün uzmanlaşmasını yavaşlatıcı bir etken oldu. Ayrıca bazı Güney ve kıyı eyaletlerindeki hava bombardımanı, ekili alanları önemli ölçüde azaltacak kadar yoğundu.

Bilinen nedenlerden ötürü, hava savaşı devresinde üretime ait hiçbir istatistik açıklanmamıştır. Bu sayılarda belli bir düşüş olduğunu görmek hiç de şaşırtıcı olmayacaktır. 1969'daki tarımsal üretim, düş kırıklığına uğrattığı düzeydeydi ve Sovyetler Birliği ile Çin'den fazla miktarda tahıl ithal edildi. 1970'te göze çarpan bir düzelme oldu. Böylece, yılda yüzde 3 nüfus artışı kabul edilse bile, yine de kişi başına besin üretimi bombardıman öncesi düzeyinin biraz üstüne çıkarılmış sayılabilir.

Gayri Safi Tarımsal Üretim Endeksi (1939=100)

Yıl	1959	1960	1964	1965	1969	1970
(198)		169	199	207	190	(230)

Parantez içindeki sayılar besin maddeleri üretimindeki değişiklikler için resmi istatistiklerden çıkarılmıştır.

1968'DEKİ SORUNLAR:

Şimdi 1968'e doğru buhran boyutlarına ulaşmakta olan bir sorunun ekonomi politikasını ana hatları ile kısaca çıkarabiliriz:

■ 1960'dan beri köylünün çoğunluğu kooperatif çiftliklerine katılmıştı ve 1968'e kadar yüzde 78'i yüksek düzey kooperatiflere —gelirin yapılan işe göre dağıtıldığı kolektif çiftliklere— katılmıştı;

■ Her kooperatifin topraklarının % 5'i ailenin özel ekimine ayrılmıştı;

■ Ortalama bir köylü ailesinin gelirinin % 40 kadarı bu özel topraktan gelmekteydi - ve bu oran düşmüyordu;

■ Köylü ailelerinin parasal gelirinin hemen hemen tümü, bu bu topraklardan elde edilen ürünün satışından sağlanmaktaydı;

■ Özel topraklardan elde edilen ürünün satışları öncelikle başka bireylere yapılmaktaydı ve 1966'da Devlet alımları bu ticaretin sadece dörtte birini oluşturmaktaydı. (Ulusal gelirin yüzde 19'unu ticaretin sağladığını hatırlarda tutmak gerek.) Başka bir deyişle, tarımsal ürünlerde egemen ticaret biçimi, özel ticaretti.

■ Bütün bunlardan başka bir de savaş, üretimi doğrudan doğruya etkiliyor; işgücü, özellikle kalifiye işçi ve kadro açığına yol açıyor.

yor; ayrıca da kırsal alanlara mamul madde arzının azalmasına neden oluyordu.

■ Son olarak, kısmen savaş sırası koşullarına tepki olarak, kooperatiflerdeki işkotaları ve topraklar kollektif ekiplere değil, tek tek ailelere tahsis edilmişti. Bu eğilim «ailelerle üç sözleşme», diye adlandırılır. 1959'da başlanan «üç sözleşme kuralı» sistemine göre, kooperatiflerdeki çalışma birlikleriyle üretim ödevlerini yerine getirme koşuluyla anlaşmaya giriliyor ve çıkardıkları iş, üç ölçüye dayanarak ödüllendiriliyordu. Bunlar sırasıyla, alan başına üretim hacmi; üretim maliyeti; ve çalışma puanlarının değerlendirilmesi idi. Çalışma puanları, örneğin, yoksul toprakta çalışmanın açığını kapatmak için veriliyordu. Sözü edilen üretim ödevleri, çalışma birliği tarafından tek bir alanda bir mevsim veya yıl için yerine getiriliyordu. Fakat, sözleşme birliklerle değil de ailelerle yapıldığı zaman «ailelerle üç sözleşme» şeklinde adlandırılırdı. Bu tür sözleşmeler bazan bir aileyle aynı alan için birkaç yıl üstüste yapılabilirdi.

ANALİZLER

Bu yedi eğilim birlikte alınca sosyalist üretim ilişkilerinin oluşmasında çifte tehlike yaratılıyordu: 1) Kooperatif dışında özel mal dolaşımının gelişmesi; 2) Kooperatifin kendi içinde bireysel üretim ilişkilerinin önemi (ve hattâ gelişmesi).

1968'deki Tet Saldırısının* zaferi ve Kuzey'de ABD bombardımanının azalmasından sonra, parti yönetimi tarımsal sorunlarla daha fazla ilgilenebildi. Belki de serbest pazar fiyatlarının yükselmesi Devletin fiyat politikasını tehdit ettiğinden, özel mal değişimi sorununda anlaşma sağlamak güç olmuyordu. 1968'deki yeni besin politikası, hükümetin zamanla besin için serbest pazarı ortadan kaldırma istemini açıklıyordu. Tüccarların besin ticareti ve imalatı ile uğraşmaları yasaklanıyor ve bu ticaretin, Devletin ticaret kurumlarınca denetlenmesi esası getiriliyordu. Köylülerin tüketicilere doğrudan satabilecekleri besin maddeleri sadece patates ve manyok* idi.

İkinci tehlike daha önemliydi ve yürütülen bu politikaya Truong Chinh'in her yönüyle karşı çıkmasının nedeniydi. Fakat güçlü bir düşünce akımı bunu tehlike olarak görmüyor, hattâ aile girişiminin büyümesini kooperatif üretimine değerli bir katkı sayıyordu. «İkincil aile ekonomisi kapitalist değildir, sosyalist ekonomi sınırları içinde yer almaktadır... Amaç, kollektif ekonomiyi tamamlayacak ürünü yaratacak toprak, emek v.b. nin tam kullanımını sağlamaktır.»⁷ Daha az aşırı fakat özünde pek farklı olmayan bir yaklaşım da Parti sekreteri Le Duan'a aitti: «İkincil aile ekonomisi kooperatif ekonomisinin bir parçasıdır, salt bireysel bir ekonomi olmadığı gibi kapitalist bir ekonomi hiç değildir... İkincil ekonominin kısıtlanmaz veya ortadan kaldırılması halinde köylüler güçlüklerle karşılaşacaklardır. Üretim düşecek ve kollektif ekonomi güçlü olmayacaktır»⁸. Bu görüşün Le Duan'ın 1962 de açıkladığı önceki tarım politikasının devamı olduğu görülmektedir: «Burada bireysel tarım ile kollektif tarım arasında çelişki değil, bir bütünleşme vardır.»⁹ ve 1967'de yinelenen görüş: «Kooperatif ekonomisi bireysel ekonominin karşıtıymış gibi gösterilemez, her ikisi de ilerlemeli ve kooperatif yönetimi uyumlu biçimde gelişmelerini sağlamak için elinden geleni yapmalıdır.»¹⁰ Bu alıntılardan hiçbiri özgül olarak ailelerle üç sözleşmeye değinmemektedir. Fakat ailelerle üç sözleşmeyi açıkça ciddi bir sorun saymayan bir yaklaşım sezilmektedir. Örneğin, Vinh Phu eyaletinde ailelerle üç sözleşme uygulamasına geçilmesi Tarım Bakanlığının bölge-

* Tet saldırısı: ABD ve Güney Vietnam tarafından farkedilmeyen aylarca süren hazırlıklar sonunda, Kuzey Vietnam ve Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi birlikleri Şubat 1968'de aynı anda 102 şehir ve askerî merkeze saldırıya geçti. Sonuçta birlikler geri çekilmek zorunda kaldılar, fakat Kuzey Vietnam ve Kurtuluş Cephesi saldırı öncesinden en az iki defa daha güçlenmiş ve geniş kırsal alanlar yeniden Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi denetimine girmişti.

* Köklerinden nişastalı bir besin elde edilen bitki.

sel parti komitesince onaylanmış ve tavsiye edilmişti. Bu yaklaşım, özünde, kooperatiflerin kurulmasıyla üretimin ilişkileri sorunlarının kesin olarak çözümlendiğini varsayıyordu. Bu varsayımın dayanımca özel faaliyet sorun olamayacak kadar önemsizdir; gerçekten de besin üretme kapasitesinin genişliği bu faaliyetin teşvikini gerektiriyordu. Asıl ödev ise başkaydı, şöyle ki: tarımda üretkenliği artırmak için endüstri kesiminden modern araçlar sağlanmalıydı. Kırsal alanlarda özel ve kollektif mülkiyet arasında hemen eğilinmesi gereken uzlaşmaz bir çelişki yoktu.

Truong Chinh, karşı görüşü savunuyordu. Bunun belirtileri 1968'de Marx'ın doğumunun 150. yıldönümünde yaptığı konuşmada görülebilir. Sosyalist üretim ilişkilerinin tüm ekonomide mutlak egemenliğini koruduğunu söyleyerek, parti politikasını yinelerken şöyle diyordu: «Bununla birlikte, üretim ilişkilerindeki devrim, üretim araçlarının mülkiyet biçimi ile sınırlı değildir; yönetim biçimine ve gelir dağılımının şekline de değinmelidir... Ülkemizin Kuzeyi ABD'nin giriştiği yıkım savaşına karşı boğuşmaya başladığından bu yana, ekonomimizin yönetiminde ve pazarın denetiminde bir boşluk ortaya çıkmıştır. Bu da, küçük üreticiliğin doğasında zaten varolan, kapitalizme kendiliğinden yönelme eğilimine uygun ortamı getirmiştir. Tarımsal kooperatiflerde, katılanların sahip durumuna geçme hakkı gerçekte yoktur... Üretimde ve gelir dağılımında demokratik ortamın eksikliğine oldukça sık rastlanmaktadır. Üç sözleşme kuralları politikası yürütülürken çeltik tarlalarının ve öteki kollektif arazinin yönetiminde sapmalar ve yanlışlar yapılmıştır.»¹¹

TRUONG CHINH'İN ELEŞTİRELİERİ:

Truong Chinh'in üç sözleşme kuralı sistemine esas hücumu, Kasım 1968'de Vinh-Phu eyaleti (Hanoi'nin hemen kuzeyi) kadrolarına yaptığı konuşmada ortaya çıktı¹². Eyaletin tarımsal üretim kayıtları çok iyi, hattâ kuzeydekilerin en iyisi olduğu için burasının konuşma yeri seçilmesi önemliydi.

Sözlerine kooperatiflerde birtakım büyük üretim araçlarının kollektifleştirilmemiş olduğuna değinerek başladı. Devlet kredisi ile kooperatif tarafından satın alınan araçların, daha sonra bireylere (kredi ile) kendi kullanımları için satıldığına değgin örnekler verdi. Fakat esas kararsızlık «ailelerle üç sözleşme kuralları»nın yönetimindeydi. Bunlar belli ölçüde pirinç ekimine uygulanmaktaysa da, en çok meta dolaşımına giren ürünlerde —ikinci derece önemli besin ürünleri, endüstri bitkileri, canlı hayvan v.b.— önemliydi. Truong Chinh, kooperatif, sözleşme ile toprağı bir aileye belli bir üretim hacmi karşılığında verdiği zaman, kooperatifin gerçekte yaptığının «toprak dağıtıp, rant toplamak» olduğunu ileri sürdü. Kooperatif çoğunlukla ailelere toprağı bir karşılık istemeden dağıtıyordu. Bunun yanısıra, işçi birliği, kendi yükümlülüklerini ailelere devrederek alt anlaşmalara giriyordu. «Kısacası, ailelerle üç sözleşme gerçekte bireysel çalışma biçimine bir dönüşür. Bunlar tarımsal kooperatifleşme eyleminin anlamını bozmakta ve kooperatifler bir biçim olmaktan öteye gidememektedirler.»

Truong Chinn, bunun kooperatiflerde emeğin yanlış yönetimi sonucu ortaya çıktığını ileri sürdü. Bu, dar anlamda yönetim yeterliliği sorunu değildi; kadroların, gelecekteki makineleşmeye ya da yarı makineleşme beklentisi içinde, emek işbirliğinin o sıradaki önemini görememeleri idi. Savaşa bağlı olarak, tecrübeli kadroların eksikliğine değindi. Kooperatif yönetimlerinde tek tek ailelere taşıt araç-

ları, araçlar, yük hayvanları ayrılmasının yaygın bir uygulama haline geldiğinden söz etti. Eyalette bir kooperatif ekilebilir topraklarının yüzde 14'ünü tek tek ailelere ayırmakla «yeniden toprak dağıtmakta ve kooperatifleşmeye karşı koymakta neredeyse en yüksek ödülü hak kazanmış duruma geliyordu.» Özet olarak, tüm besin ürünleri ve endüstri bitkileri ekimi, anlaşma yoluyla ailelere bırakılmıştı. Hayvan ve sebzeler özel kullanıma ayrılmış olan yüzde 5'lik alan üzerinde yetiştirilmeye devam edildi. Başka bir deyişle, bu durumda, hâlâ kollektif olarak yetiştirilmekte olan ürün, çoğunluğu kooperatif içinde tüketilen başlıca besin maddesi pirinçti. Geri kalanı, ticarete kullanılmak ve meta dolaşımına girmek üzere özel kişilerin eline bırakılmıştı.

Truong Chinh, son olarak, ailelerle sözleşmelerin yayılma eğilimi gösterdiğini söyleyerek şöyle bitirdi: 1) kooperatif arazisi tek tek ailelere anlaşma yoluyla verilerek özel kişilere yeniden bir toprak dağılımı gerçekleşiyordu; 2) ailelerle üretim hacmi anlaşmalarına giren bazı kooperatifler toprak ağası ve rant toplayıcısı durumuna geldiler; 3) pek çok kooperatifte bireysel üretim, kollektif üretimden daha güçlü duruma geliyordu; ve 4) pek çok bölgede tarımsal kooperatifleşmenin özü ciddi bir şekilde çığneniyordu. «Ailelerle üç sözleşme, tarımsal kooperatifler alanında, sağcı düşüncenin bir işaretidir.»

Raporda ayrıca aile çalışmasının üretim imkânları ile kollektif çalışmanın ayrıntılı bir karşılaştırması da yer alıyordu. Bu rapor burada yeterince özetlenemeyecek kadar uzundur. Fakat, kollektif emek sürekli olarak yaygınlaşmadıkça, varolan teknik araçların bile (örneğin, teknik standartları düzeltmek, sulama ve su denetimi sağlamak, v.b.) doğru dürüst kullanılmalarının imkânsızlığını inandırıcı bir şekilde ortaya koyuyordu.* Üretkenlik fazla çalışmadan çok, kooperatif içinde daha iyi çalışmayı sağlayacak toplumsal yapıların kurulmasıyla artırılabilir. Böylece yüzde 5'lik bireysel kesimde daha fazla çabanın net üretimde önemli bir artışa yol açacağını beklemek yanlış olur. Truong Chinh, yüzde 5'lik bireysel kesimin «bir küçük meta dolaşımı ekonomisi yarattığına, bu ekonominin her an kapitalizme yol açtığına» değindi. «Bu, tarımdaki üretim ilişkileri reformuna devam etmemizin gerçek nedenidir.»¹³

Truong Chinh, bu reformun alması gereken özgül biçimin, tarımsal kooperatiflerin içinde ve aralarındaki işbölümünün ve üretim birlikleri ile emeğin kollektif bir temel üzerine yeniden düzenlenmesinin bir uzantısı olduğunu, ileri sürdü. Kooperatif çalışması zaten kendi başına verimlidir. Ölçek tasarruflarından* yararlanacak türde yaygınlaşması ise teknik ilerleme ve modern araçların uygulanmasıyla artacak üretkenliğin tek gerçek temelini oluşturmaktadır. Bu da, düzgün bir emek yönetimine ulaşabilmek için gerekli belli bir siyasal ustalık ve anlayış demektir. Aynı zamanda engelleri aşabilmek için hatırı sayılır bir çaba ve yeniden düzenleme demektir. Truong Ching, kadrolara seslenerek onların dikkatini çekti: «Bireysel düzeyde çalışmak üzere ailelerle, sadece sorunlardan kaçmak için, sözleşmelere girmeyin. Bu yolla çalışmadan kaçmak, pasif, geriye yönelik, devrimci olmayan bir davranış olur.» Oysa tembellik sorunun sadece bir yönüydü. Gerçek neden ise sağcı pasifizme, yani endüstriden modern makinelerin gelmesini beklemeye bağlanmaktadır. Nitekim bizi bu anlamı çıkarmaya götüren ifade şudur: «Egemen olan emek biçimi el emeği olduğuna göre, önce tarımı kooperatifleştirir, sonra makineleştiririz. Makineleşmeme, kadroların ve kooperatif üyelerinin emek işbirliğinin önemini görememelerine yol açar.»

Yüzde 5'lik aile toprağı kesiminin bu mücadele ile doğrudan

* Yazar, «inandırıcı» sıfatıyla (ve başka şekillerde) Truong Chinh'e sempetasını belirtiyor.

* Ölçek tasarrufları (economies of scale): Üretim biriminin daha büyük ölçekte çalışmakla, uzmanlaşma ile işbölümü ve teknolojik etkiler yoluyla, üretilen, birim başına maliyeti düşürebilmesi.

ilişkisi var. Bu kesim «kendiliğinden kapitalizme» yol açabilir; fakat daha önemlisi, kendi varlığı kollektif kesimin çalışmasını kısıtladığı ölçüde işbölümünün yayılmasını geciktirir ya da önler, yani bu kesimin genişlemesi kollektif olanın geri kalmasına bağlıdır. Bir kesimin yaşamasının öteki kısımlara bağımlı olmasının bir simbioza* değil de, tamamen asalak bir ilişkiye yol açtığını gösteren ikili ekonomi (dual economy) örnekleri vermek de oldukça kolaydır.

«Sağcıların» bu hücumu nasıl cevapladıklarını keşfedebilmek güç. Görünürde basılı cevap yok; fakat olması gerek, çünkü Truong Chinh'in analizlerini kabul eden Kooperatifler Hakkında Yeni Yönetmelik Ağustos 1969'a kadar çıkmamıştı. Bu yönetmelik sadece her kooperatif için model bir anayasa değildi, getirdiği hükümler yasal ilkelerin bir parçasıydı. Yönetmelik, Cumhurbaşkanı Ho Chi Minh'in yasanın yürürlüğe konmasını isteyen ricasıyla birlikte yayınlandı.

YENİ YÖNETMELİK:

Bizim amacımız açısından en önemli maddeler şunlar: 1) Ailelerle tüm çalışma sözleşmeleri yasaklandı. 2) Genel olarak, kooperatif üyelerinin ortak egemen olma hakları yeniden güvence altına alındı (yani, bireysel üretim haklarına karşı çıkılıyor ve Yönetim Komitesinin kooperatif Genel Kuruluna bağlılığı vurgulanıyordu). Özgül olarak da, her kooperatifin Genel Kuruluna üyelerin ortak haklarının çığnenmesini önleyecek birer Denetleme Kurulu seçilecekti. 3) Üstünde özel olarak çalışılan yüzde 5'lik toprağın kooperatif mülkiyetinde olduğu da doğrulanıyordu (eski yönetmelikte bu arazi özel mülkiyet olarak kabul edilmekteydi). Yeni yönetmeliğe eşlik eden Parti demeçleri ile her kooperatifte üyeler, yönetimin seçim ve denetimine katılma ve ortak egemenliklerini vurgulama mücadelesine çağrıldı. Kooperatif biriminin ekonominin bütünüyle olan ilişkisi de ayrıca vurgulandı: «Köylüler, kollektif ekonomi ile ikincil aile ekonomisi ve kollektif çıkarlarla Devlet'e karşı yükümlülükler arasındaki ilişki için, kendi başlarına karar veremezler... Eğer kooperatifler, yalnız kendilerini düşünür, devletin ihtiyaçlarına ve ulusal ekonominin bütünüyle gelişimine dikkat etmezlerse sosyalist yöntemle işletilen tarımsal üretim kuruluşları değil, pazar türünde ekonomik kuruluşlar haline gelirler.»¹⁴

Bu tedbirleri gerçekleştirme kampanyası şimdiye dek başarılı olmuş görünüyor. 1970'deki bol ürünli hasat, resmî makamlarca, ıslah edilmiş yüksek verimli pirinç tohumlarının başarılı ekimine ve ağustos 1969 kararları ile ilgili tedbirlerin etkilerine bağlanıyor¹⁵. Merkez Komitesinin şubat 1971 toplantısı ile ilgili Resmî Bildirisi yeniden bütünleşme mücadelesinin ekonomiye bağlanması üzerinde duruyordu.¹⁶ Bu bildiri, ağustos 1969 kararının etkisinin, gerek amaçları gerekse kendi özeleştirisi bakımından, süregeldiğini göstermektedir. Çünkü 1969 kararının amacı, örneğin, «toplumsal işbölümünü hızlandırıcı koşullar yaratmak, çiftçilerin kollektif sahiplik hakkı üzerinde ısrar etmekte.» Özeleştirisi ise ekonominin hâlâ kötü idare edildiği, toplumsal yasallığın doğru dürüst güçlendirilmediği biçiminde idi.

SONUÇLAR:

Lao Dong Partisi, düşük teknik ve ekonomik düzeylerle tarımsal kooperatiflerin kurulmasını veri alarak, sosyalizmin inşası ve emperyalizme karşı savaş ödevlerini yükledi. Soldaki pek çok sempa-

* Simbiosis: «birlikte yaşama». Birbirine benzemeyen iki canlının karşılıklı çıkarları için alışkanlık halindeki birliği.

tizan¹⁷ bu ödevlerdeki başarının nedeni olarak temelde ulusçu heyecan ve/veya ademi merkezileştirilmiş kendiliğinden kitle eylemi üzerinde durmaktadır; fakat bu volontarist açıklama tam olarak yeterli değildir. Gerçekten de bunun tersi doğru görünmektedir, çünkü Truong Chinh'in karşı çıktığı sorunların bazıları, kısmen bu heyecandan ve ademi merkezileşmeyle doğmaktadır.

Ama, bazı Kuzey Vietnamlıların düşüncesi, «volontarizm» suçlamasından büsbütün arınmış değildir: Üretim ilişkilerinde devrim yapma kararı, 1958'de Sovyet modelinden bir kaçma sağladıysa da teoride ve pratikte sorunu çözemedi. Çünkü üretici güçler geri, endüstriden gelen ürünler ise yetersiz kaldı ve kalıyor. Tarımın kolektifleştirilmesi temelde bunu değiştiremedi. Gerçek sorun hâlâ duruyordu. Kolektifleştikten sonra, yeni bir teknoloji yaratması için endüstri üzerinde yoğunlaşmak mı gerekli? Soru önemlidir, çünkü eğer bunun cevabı olumlu ise üretim ilişkilerinde devrim yapma yolunda ki ön karara ters düşen bir uygulamaya kaymak çok kolay olur.*

Bu soruya Kuzey Vietnam'da olumlu cevap verenler belli bir anda üstyapının ekonomik tabanı belirlediğini söylediler. Böylece, endüstrinin kamulaştırılması yolu ile, üretim ilişkilerinde ve tarımın kolektifleşmesinde siyasal devrim yapılabileceğini ileri sürdüler. Yaratılan «mükemmel olmayan» sosyalist üretim ilişkileri böylece üretici güçlerin büyümesi ile değişikliğe uğrayacaktı. Ortaya çıkan çelişkiler uzlaşmaz nitelikte olmadığı için, siyasal bilincin gelişmesi ve uzun eğitim yoluyla eritilebilir¹⁸. Gördüğümüz gibi bu görüşün aldığı özgül biçim şu idi: 1) Toplumsallaştırmayı tamamen bir mülkiyet sorunu ve 1960'a kadar tamamlanmış saymak; 2) Teknik devrimi, büyük ölçüde «teknokratik» biçimde, daha fazla ve daha iyi araçlar ve teknikler sağlama yolu saymak; 3) Partinin liderliğini ve devletin gücünü, özel kesimin önemsenmemesi gereken varlığına karşın, sosyalist ilerlemeyi «güvence altına alan» etkenler olarak görmek.

1960'da benimsenen politika buydu. Fakat muhalefet nedeniyle, o zaman hazırlanan program taslağı, değişik seçeneklerin gelişmesine imkân sağlayacak ölçüde geniş kapsamlı idi. O kadar ki, bunlardan tutulacak herhangi biri esas politika çizgisinden ayrılmamış görünebilirdi. Böylece, Truong Chinh'in eleştirisi Parti politikasının geniş çizgileri içinde, şöyle yorumlanabilir: 1) Tarımdaki üretim ilişkileri devrimi, mülkiyet bakımından özünde bitmiştir, fakat yönetim ve denetimde hâlen devam etmektedir. Bu alanda da başarı sağlanıncaya dek devrim sürmelidir; 2) Üretkenlik artırılacaksa teknik devrim önemli bir kilit noktasıdır; fakat üretici güçler, salt araçlar ve teknikler değildir. Kırsal kolektif emek ve kooperatif içinde işbölümü, yeni teknikler uygulanmadan önce, daha geniş biçimde yaygınlaşmadıkça teknik devrim hiçbir işe yaramaz. Bu, şimdiki üretim için bir gerek ve gelecekteki teknik devrim için bir ön-koşuldur. Özel kesim kendi başına bırakıldığı zaman da teknik ilerleme imkânsızlaşacaktır.

* Yazarın, Truong Chinh'in görüşünden hareket ederek açıklamak istediği şey şu oluyor: Üretim ilişkilerinde devrim, özel mülkiyette toplumsal mülkiyete geçmek demek midir sadece? Yani bu hukuki değişikliklerle bu devrim «tamamlanmış» mıdır? Yazar tarımda yeni bir teknoloji yaratılana kadar geçecek süre içinde, varolan teknik imkânların uygun yönetimini ve denetimi mekanizmalarıyla toplumsal emek işbölümünün yerleştirilmesini savunuyor. Ancak böylece endüstrinin tarıma getireceği modern araç ve gereçlere uygun üretim ilişkilerinin arızasız işlerliğe kavuşması için gerekli koşullar sağlanabilir. «Volontarizm» olarak yanlışlığı öne sürülen düşünce ise, kooperatifler içinde emek iş bölümünün somut koşullarını sağlamaya önem vermeyip, siyasal iktidara belirleyicilik tanımak olarak özetlenebilir.

toprak sahipleri ek işçi kullanıyorlardı. Bkz. Le Chau, *Le Vietnam Socialiste*, (Sosyalist Vietnam) Paris, 1966, s. 125-48.

- 3 Nguyen Khac Vien, *Vietnamese Studies*, Sayı 13, 1967, s. 78-9.
- 4 Le Duan: *On the Socialist Revolution in Vietnam*, (Vietnamda Sosyalist Devrim Üzerine), cilt 2, Hanoi, 1965, s. 45.
- 5 Bir buhranın varlığı hakkındaki şüpheler René Dumont'un Phan Van Dong'a yazdığı ve özeti *France Asie* (cilt 20, no. 1, 1965) de çıkan rapora bakınca dağılacaktır.
- 6 Nguyen Xuan Lai: «The Economy of the DRV Facing the Trial of War» (Savaş Deneyi Karşısında Vietnam Demokratik Cumhuriyeti Ekonomisi), *Vietnamese Studies*, Sayı 17, 1968, s. 76.
- 7 Tuyen Huan, Eylül 1967.
- 8 Hoc Tap, Ağustos 1968.
- 9 *On the Socialist Revolution in Vietnam*, cilt 2, s. 151.
- 10 «The agricultural Cooperation Policy», (Tarımsal Kooperatifleşme Politikası), *Vietnamese Studies*, Sayı 13, 1967, s. 91.
- 11 *Sur la voie tracée par Karl Marx*, (Karl Marx'ın Çizmiş Olduğu Yol Üzerinde), Hanoi 1969, s. 51, 125-6.
- 12 «Weaknesses, Shortcomings and Mistakes in Agricultural Cooperatives», (Tarımsal Kooperatiflerde Zayıflıklar, İhmaller ve Yanlışlar), Nhan Dan, 29 ve 30 Ocak, 1969. İngilizce çevirisi Saigon'daki ABD misyonu tarafından yapılmıştır. 63 no.lu döküman, ABD kaynaklarını kullanırken dikkat etmek gerekirse de bu çeviri güvenilir görünmektedir.
- 13 Eğer küçük meta üretiminden kapitalizmin inşasına geçmeye çalışan bir politika izleyen varsayımsal bir devleti gözümüzün önüne getirirsek aşağıdakilere benzer özellikleri bulabiliriz: Bu devlet, 1) Küçük üreticileri dünya pazarından soyutlayıp onu fiyat düzeyinden korumaya çalışacaktır; 2) Besin arzını tarımsal politikasıyla güvence altına alacaktır; 3) Eğitim ve teknik düzeylerini etkinliği ile yükseltecektir; 4) Yüksek fiyatlar sağlayarak küçük üreticiliği teşvik edecektir; 5) Bazı temel endüstrilerin kurulmasını üstlenecektir; 6) Küçük üreticiler için büyüyen pazarlar sağlayacak, bunları teşvik edecektir; ve 7) Küçük üreticileri her türlü yerli veya yabancı büyük ölçekte rekabete karşı koruyacaktır. Başka bir deyişle, Devlet küçük ölçekli meta üreticiliğine kol kanat gerecektir. Bu politikanın Kuzey Vietnam'da (ve başka yerlerde) belli bir devredeki uygulamaya benzerliği oldukça çarpıcıdır. Neyse ki, benzerliklerin yansırı çarpıcı farklılıklar da vardır.
- 14 Tuyen Huan, 4 Ağustos 1969.
- 15 *Vietnam Courier*, 25 Ocak 1971.
- 16 a.e.g., 8 Şubat 1971.
- 17 Devillers ve Chaliand gibi bilgili ve anlayışlı gözlemciler bile, bu yolu tutmaktadır. Bu yön dışında Chaliand'ın eseri *The Peasants of North Vietnam* (Kuzey Vietnam'ın Köylüleri) ilgi çekicidir.
- 18 Bu görüşlerin kapsamlı bir özeti için Vo Nhan Tri'nin eseri *Croissance économique de la RDVN 1945-65'e* (Vietnam Demokratik Cumhuriyetinde Ekonomik Büyüme) bakılabilir. Hanoi 1967, s. 580-2. Bu kitap Kuzey Vietnam'ın ekonomik geçmişini anlayabilmek için mutlaka okunmalıdır.

1 Bununla birlikte, başlıca 1963-64 devresinin ekonomisi üzerine J. Charrière'in çok iyi bir makalesi var: «Socialism in North Vietnam» (Kuzey Vietnam'da Sosyalizm), *Monthly Review*, Şubat 1966.

2 «Zengin» ve «orta» köylüleri birbirinden ayırmanın ölçütü, orta köylünün kendi ektiği, kendi toprağından elde ettiği ürünün geliriyle yaşamasıydı. «Yoksul» köylüler ya kendi topraklarından yeterli ürün sağlayamıyorlardı, ya da hiç toprakları yoktu ve kiracı ya da topraksız işçiydiler. Pratikte zengin ve orta köylüyü birbirinden ayırmak güç. Çünkü pirinç ekimi mevsiminde hemen hemen bütün